

Cornelis Westduel, een echte Charloisse heer en boer

In een eerder artikel in 'Ons Charlois'¹ schreef ik al over de twee grote, twee en een halve eeuw oude rouw- of memorieborden in de Oude Kerk. Ze waren in zo vervallen staat geraakt dat ze, om behouden te blijven, nodig geconserveerd moesten worden. Dat is nu met het oudste bord inderdaad gebeurd. Oktober vorig jaar is het rouwbord van Cornelis Westduel weer in de Oude Kerk teruggeplaatst, hersteld en zichtbaar opgeknapt. Dankzij het knappe werk van restaurator mevrouw Mirjam Berntsen. Het tweede rouwbord zal in de komende maanden een zelfde behandeling ondergaan.

Maar wie was nu eigenlijk deze Cornelis Westduel, dat er zo'n prachtig, luxe uitgesneden en rijk gestoken rouwbord van hem in het kerkgebouw van Charlois is komen te hangen? Terwijl er bovendien in Charlois een straat naar hem vernoemd is en er nog steeds een huis te vinden is dat zijn naam draagt.

In het eerder genoemde artikel heb ik al iets over hem geschreven, maar nu wil ik graag een uitgebreidere beschrijving geven.² Zo'n ijverig en ondernemend persoon als Cornelis Westduel verdient nu eenmaal een portret in een Charloisse portrettengalerij!

Cornelis Westduel, een Charloisse boerenzoon

Het is nergens in de boeken terechtgekomen, maar afgaand op het onderschrift op zijn rouwbord is Cornelis geboren op 5 februari 1708, als zoon van Pieter Westduel en Pietertje Aertsdr Verschoor. Een week later, op 12 februari 1708, - en dat staat in het doopboek van de kerk opgetekend - werd hij in de Oude Kerk van Charlois gedoopt. De doop werd bediend door ds. Johannes Schalcken.

Ds. Schalcken 'stond' al sinds 1679 in de gemeente in Charlois en was in 1708 al ruim de 60 jaar gepasseerd. Toch was zijn emeritaat nog niet aanstaande, want hij diende de gemeente Charlois als predikant tot aan zijn overlijden op 7 februari 1724. Hij moet toen al om en nabij de 80 jaar geweest zijn. Zijn exacte geboortedatum is niet bekend; wel bekend is dus dat hij niet minder dan 44 jaar lang predikant in Charlois is geweest! Daarmee is ds. Schalcken recordhouder onder de Charloisse predikanten, op de voet gevolgd door ds. Cornelis Burt Andriessen, die later (van 1797-1840) 43 jaar als predikant in Charlois werkzaam zou zijn.

Zoals destijds gewoon was, was er bij de doop van Cornelis een doopgetuige tegenwoordig. Dat was in zijn geval een nichtje van vaders zijde: Adriaantje Hoorenwegh. Hoewel de 'Hoorenweghs' oorspronkelijk in Overschie thuis waren en op de 'Beuckelsdijck' woonden, was Cornelis Hoorenwegh in het bezit gekomen van een hofstede in Charlois en werd ook de familie Hoorenwegh een vooraanstaand Charlois' fenomeen.

Cornelis was het eerste kind van Pieter en Pietertje Westduel-Verschoor, zoals wij het echtpaar vandaag de dag aan zouden duiden (vroeger was men duidelijk geëmancipeerder, want de gehuwde vrouw bleef haar eigen naam dragen!). Deze Pieter en Pietertje waren op 4 juli 1706 in de Oude Kerk van Charlois getrouwd. Zij werden in het trouwboek ingeschreven als 'jongeman' en 'jongedochter' van Charlois. Dit betekende echter niet dat zij destijds nog echt 'jong' waren. Deze aanduidingen gaven alleen aan dat beiden nog niet eerder gehuwd waren geweest. Als we soms dachten dat er in die tijd vooral jong getrouwd werd dan is dat dus een misverstand. Anderhalf jaar later, toen Cornelis geboren werd, was zijn moeder op twee dagen na 42 jaar en zijn vader 40 jaar! Over het op latere leeftijd krijgen van kinderen gesproken!

Cornelis' afkomst

Van vaders zijde stamde Cornelis af van Charloisse en Katendrechtse elite. Zijn betovergrootvader, Cornelis Jaephetsz, was rond 1590 - dus nog maar pas zo'n 20 jaar nadat de kerkelijke gemeente in Charlois van de Rooms-katholieke kerk tot de kerk van de hervorming was overgegaan - al kerkmeester in Charlois.

Zijn overgrootvader, Jaephet Cornelisz Westduel, die in het buurtschap 'het Tolhuys' bij de Katendrechtse veerdam woonde, was in 1611 schepen en van 1620-1622 kerkmeester te Charlois.

Cornelis' opa, Cornelis Japhetsz Westduel was even na het midden van de 17de eeuw schout van

Katendrecht.

De familie had intussen dus ook de naam 'Westduel' aangenomen. Die naam zal wel ontleend zijn aan de grond die de familie bezat in het vijfde tiendblok in de polder Charlois, 'den Westduyl' genaamd. Het middeleeuwse Nederlandse woord 'doyel' betekent 'grenssloot' en het grondbezit van de Westduels zal dus onder meer aan de westelijke grenssloot van de polder Charlois gelegen hebben.

Vader Pieter Westduel was gaarmeester van Charlois. Deze benaming heeft niets, maar dan ook niets, met het begrip 'gaarkeuken' te maken. De functie van 'gaarmeester', of ook wel 'gadermeester', betekende dat zo iemand belast was met de inning van de omslagen van landen en polders. Toen zijn zoon Cornelis geboren werd had Pieter Westduel zich zelfs opgewerkt tot '(substituut-)schout en secretaris van Charlois' (1699-1709). Tezeldertijd was hij ook al een jaar schout van Pernis en rentmeester van de Grondheerlijkheid Charlois. Die laatste twee functies bekleedde hij tot aan zijn overlijden. Vanaf 1702 was Pieter Westduel bovendien vier keer een termijn van twee jaar ouderling in Charlois.

Cornelis Westduel op eigen benen...

In 1722 overleed niet alleen Cornelis' zusje, Arckje, 13 jaar oud, maar ook zijn vader. Cornelis was toen nog maar 14 jaar. Als vaders erfgenaam kreeg hij tot hij meerderjarig werd o.a. zijn oom Huig Jansz. den Hertigh tot voogd. Intussen liet Cornelis, als 'jongman, out over de 14 jaaren', op 17 juli 1722 bij de klerk van de Rotterdamse notaris Joh. Obreen vastleggen dat hij zijn moeder, Pietertje Verschoor, tot zijn universele erfgename benoemde. Nu Cornelis en zijn moeder als enigen overgebleven waren, was het immers zaak het bezit van het gezin voor de toekomst goed te regelen.

Cornelis moet niet alleen een vermogende, maar ook een pientere knaap geweest zijn, want hij was nog maar 18 jaar toen de grondheren van Charlois op 19 juni 1726 besloten hem aan te stellen tot secretaris van het college van de dijkgraaf en hoogheemraden.

Vier jaar later, op 8 oktober 1730, werd Cornelis op 22-jarige leeftijd in de kerk van Charlois tot lidmaat aangenomen. Reeds een half jaar later werd hij tot diaken benoemd. Dit ambt heeft hij echter niet lang uitgeoefend. Zijn medediaken, Jan de Roos, bleef een jaar langer aan dan normaal, aangezien Cornelis Westduel al heel snel door andere zaken in beslag genomen werd. Zaken waardoor minimaal de schijn van belangenverstrengeling gewekt kon worden. Op 10 augustus 1731 namelijk kocht Cornelis, nog maar 23 jaar oud, van de Staten van Holland en West-Friesland de ambachtsheerlijkheid Charlois, waardoor hij ambachtsheer werd. Daarmee werd hij niet minder dan de opvolger van roemruchte machthebbers als, onder anderen, Karel de Stoute, hertog van Bourgondië en stichter van Charlois, en keizer Karel V!

Cornelis Westduel, ambachtsheer van Charlois

Hoe kon een Charloisse boerenzoon ambachtsheer van Charlois worden?

In de eerste helft van de 18de eeuw zaten de Staten van Holland en West-Friesland (die als rechtsopvolger van koning Filips II in het bezit van veel ambachtsheerlijkheden waren gekomen) in nijpende geldnood. De vele oorlogsinspanningen hadden de Staten financieel de das omgedaan. Als deel van de oplossing van dit probleem deden de Staten een groot aantal ambachtsheerlijkheden in de verkoop.

Nu aasde ook de stad Rotterdam al langere tijd op 'over-Maase' bezittingen. Grote delen van Feyenoord waren al in Rotterdams handen overgegaan. Natuurlijk deed Rotterdam dus ook een bod op de ambachtsheerlijkheid Charlois. Echter, een ander deed dat ook. En tegen diens bod kon de stad Rotterdam niet op. Dit bod kwam van de jonge Charloisse boer Cornelis Westduel. Voor de toentertijd enorme som van f 28.250,- ging het bezit van de ambachtsheerlijkheid over op Cornelis. Het octrooi daarop werd hem verleend op 11 december 1731. En daarmee was deze Charloisse boer ook een echte 'heer', een herenboer, geworden.

Ruim een maand later, op 21 januari 1732, vermaakte Cornelis - in lijn met de notariële acte die hij als 14-jarige na de dood van zijn vader had laten opmaken - zijn bezit en ook het recht op de

ambachtsheerlijkheid aan zijn moeder, Pietertje Verschoor.

Niet alleen maar ambachtsheer

Cornelis Westduel was reeds secretaris van de grondheerlijkheid, dijkgraaf, secretaris van het ambacht en ambachtsheer van Charlois. In 1734 werd hij door grondaankoop ook nog eens zelf grondheer. In ditzelfde jaar overleed op 29 maart de schout van Charlois, Johan Papegaey. Daarop trok Cornelis ook het ambt van schout aan zich! Van deze waardigheid van Cornelis getuigt zijn wapen dat, samen met elf andere wapens van de toenmalige schepenen, kerkmeesters en timmerman van Charlois, in 1741 in de kerk werd aangebracht. Wapenborden die sinds eind 2010 weer ter weerszijde van het Hess-orgel te bewonderen zijn. Mogelijk gebeurde de plaatsing van deze wapenborden in 1741 naar aanleiding van ingrijpende reparatie- of zelfs renovatiewerkzaamheden aan het kerkgebouw. Zoals de wapens van schout en schepenen van Charlois die in 1659 de beslissing namen tot de bouw van de nieuwe toren van de kerk ook op de toren zijn aangebracht en daar nog steeds te zien zijn. Dat ook de wapenborden in 1741 bij gelegenheid van werkzaamheden aan het kerkgebouw zijn geplaatst, is des te waarschijnlijker gezien het feit dat ook het wapen van de ‘mr. timmerman’ (Cornelis Cornelisz de Man) daarvan deel uitmaakt. Misschien mocht zijn wapen bij die van de overheidsfunctionarissen gevoegd worden omdat hij de werkzaamheden met een flinke sponsoring had uitgevoerd... In de kerkelijke archiefstukken is van ingrijpende werkzaamheden aan de kerk omstreeks 1741 niets terug te vinden, maar dat is niet verwonderlijk, aangezien deze werkzaamheden door de burgerlijke overheid (waartoe ook de kerkmeesters behoorden) werden bekostigd.

Het is duidelijk dat Cornelis zich van al deze hoge posten bewust was en er ook trots op was. In het depot van Museum Rotterdam bevindt zich een bijzonder fraai houten wapenschild met het enkelvoudige wapen (een riek) van de familie Westduel. Dit wapen is omgeven door een uitbundige sieromlijsting met boven het wapen een borstkuras en vizierhelm en daarop weer een oprijzende leeuw. Deze leeuw doet verdacht veel denken aan de leeuw in het wapen van Charlois' eerste ambachtsheer, Karel de Stoutel! Daarnaast werd de kerk voorzien van een ambachtsherenbank, die eveneens getooid werd met een wapen met daarop in diagonale vorm twee keer het dorpswapen van Charlois en twee keer het wapen van Westduel.

Een harde werker

Cornelis Westduel maakte van de vele functies die hij vergaard had het nodige werk. In het archief van de grondheerlijkheid ‘*Charlois en annexe polders*’ vinden we van zijn hand o.a. notulen van vergaderingen van dijkgraaf en hoogheemraden, resoluties van de grondheren van Charlois, memories inzake visrechten en de grens tussen de polders De Hille en Katendrecht, kopieën van een cartularium van de oorkonden van de grondheerlijkheid Charlois vanaf 9 november 1444 tot 15 maart 1601, enz. Bijzonder is ook het handgeschreven boekje *Aantekening wegens de Regeering van Charlois beginnende met den jaaren 1700*. Hierin heeft Cornelis tot 1741 eigenhandig de namen opgetekend van de Charloissenaars die sinds 1700 per jaar in Charlois schout, schepenen, kerkmeesters, predikant, ouderlingen en diakenen waren. Kennelijk maakten in die tijd B & W en de kerkleiding in Charlois de dienst uit...

Het was echter niet alleen schrijfwerk wat Cornelis bezig hield. Als ambachtsheer bemiddelde hij bijvoorbeeld ook in een conflict tussen de schepenbank (zeg: de wethouders) en de diaconie van Charlois. Het burgerlijk bestuur was namelijk flink achtergebleven in het kader van de afspraak voor welk deel de diaconie en voor welk deel het burgerlijk bestuur de zorg voor de armen voor haar rekening zou nemen. In 1733 was de schuld van het burgerlijk bestuur aan de diaconie al opgelopen tot 2312 gld. 9 st. en 8 p. In 1734 kwamen beide partijen, vooral door de soepele houding van de diaconie, tot een vergelijk. Beide partijen beloofden plechtig ‘dit contract te sullen onderhouden en naarkomen’. Dat het ook Cornelis Westduel ernst was blijkt uit het onderschrift bij deze overeenkomst: “In kennisse en met approbatie van mij als ambachtsheer van Charlois, Cornelis Westduel van Charlois.”

Omvangrijk bezit

Intussen ging Cornelis door met het aankopen van nieuwe stukken land. Zo kocht hij op 3 februari 1736 van Jan Aryensz Kleyne twee in de Plompert gelegen stukken land voor een bedrag van f 1100,-.

Later, toen de erfgenamen van Cornelis en zijn moeder een deel van de erfenis lieten veilen, bleek nog eens hoe omvangrijk het bezit van Westduel was. Naast een sjees, vee en landbouw- en visserijwerktuigen ging er vooral land van de hand: een 48ste part in de grondheerlijkheid van Charlois en de annexe polders, bestaande uit “uijtergorsen, rietbroecken, grienden, aanwassen, visserijen en de gevolgen van dien; tienden int Westduelblok” (voor fl. 2300,-gekocht door Arij Barendregt), voorts stukken land in het Santblok, in Robbenoort, de Plompert, de Hille en Karnemelksland, Katendrecht, Smeetsland en in het Struisblok. Bovendien werd door Aert Dircksz Wuijster voor fl. 3300,- gekocht het huis en erf van “outs genaemt de Linde Boom met schuur, berging, wagenhuis en tuin, geappropieert tot het exerceeren van de bouwneering en het houden van herberg. (Cornelis’ grootouders van moeders zijde bezaten een herberg in Charlois.) Wordende het regthuis tot nog toe gecontinueert.”

Vroegtijdig einde

Kennelijk kon het vroeger ’s zomers ook behoorlijk fris zijn, want op 23 augustus 1741 lag de temperatuur in ons land zo rond de 13°. Er viel 44 mm. neerslag en er stond een noordwestenwind. Het was de sterfdag van Cornelis Westduel, de 33-jarige ambachtsheer van Charlois. Cornelis is dus slechts 10 jaar ambachtsheer van Charlois geweest. Zes dagen later, op 29 augustus 1741, werd Cornelis in de kerk van Charlois begraven. Het register op de begrafenisgelden meldt: “Ontfange of aangegeven ’t lijk van Cornelis Westduel, heer van Charlois, in de classis van dertigh gulde, en omdat hij nooit getrouwt is geweest, nogh dertigh, is samen fl. 60,-“ Hij liet fl. 500,- aan de diaconie na.

Hoe lang na zijn overlijden het aan hem gewijde memoriebord vervaardigd is, is niet bekend. Er staat op te lezen: “MDCCXXXI. [=1741]. Hier ligt begraven de heer Cornelis Westduel, in zijn Ed. leven Ambachtsheer van Charlois, overleden in den ouderdom van 33 jaren, 6 maanden en 18 dagen, zijnde de laatste van dien naam uit zijn geslacht. Obiit [= hij stierf] 23 augustus.” Het rouwbord voert de wapens van Pieter Westduel (heraldisch rechtsboven in de kas), Pietertje Verschoor (linksboven), A.P. Couwenhove (rechtsonder) en F. Aartsdr de Rooij (linksonder). Centraal in de rouwkas staat een wapenschild met vier velden, waarin diagonaal de wapens van Westduel en Charlois staan afgebeeld (het wapen van Westduel heraldisch rechtsboven en linksonder).

Vervolg

Cornelis Westduel werd, volgens zijn testament, in de ambachtsheerlijkheid, opgevolgd door zijn moeder, Pietertje Aerts Verschoor. Zij is echter niet lang ambachtsvrouw van Charlois geweest: zij overleed namelijk slechts één week na haar zoon, op 31 augustus 1741. Ook zij werd in de kerk van Charlois begraven.

Na het overlijden van Pietertje bleef de ambachtsheerlijkheid nog drie jaar aan het ‘huis Verschoor’ om vervolgens over te gaan op het ‘huis Den Hertigh’. Daarmee komen we een kleine 40 jaar later bij het tweede rouwbord in de Oude Kerk van Charlois terecht, bij dat van Wilhelmina den Hertigh. Maar hoe dit allemaal precies in zijn werk ging is stof genoeg voor een volgend portret in een Charloisse portrettengalerij.

G. Henk van de Graaf.

¹ *Ons Charlois*, december 2015

² De gegevens voor dit portret van Cornelis Westduel zijn, samen met de bronnen waaraan zij zijn ontleend, verspreid vermeld te vinden in mijn *Charlois in de pruikentijd*.